

วิเคราะห์สถานภาพและความเคลื่อนไหว ทางศิลปวัฒนธรรมในล้านนา

วัดนะ วัดนาพันห้า*

ล้านนาเป็นภูมิภาคเหนือตอนบน ที่กำลังมีความเคลื่อนไหวภายในนโยบาย
ผลักดันทั้งของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนอย่างสุดเหวี่ยง

ประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงใหม่ ได้ใช้อายุขัยของคนกว่า 700 ปี รองรับ
ความเปลี่ยนแปลง ที่มีทั้งการสร้างสรรค์และการทำลายมาอย่างตราตรึง

ภายใต้อิทธิพลและอำนาจรัฐของพม่า 200 ปีนั้น เชียงใหม่มักถูกมอง
ในแง่ลบ แท้จริงผลกระทบมีอยู่บ้างในระดับชนชั้นปกครองเท่านั้น แต่ชนชั้นล่าง
ชาวบ้านยังคงไปมาหาสู่กันได้ ในลักษณะแลกเปลี่ยนซึมซับทางวัฒนธรรม
และวิถีชีวิต จะเห็นว่าตัวอาคาร ที่สร้างไว้ในอดีตตามรูปแบบพม่านั้น วิจิตรงดงาม
มีลักษณะสอดคล้องกลมกลืน ไม่ได้สะท้อนจุดด้อยต่อทัศนียภาพให้แก่
ล้านนาเลย หากแต่ยังเป็นเสน่ห์และความประณีตอีกรูปแบบหนึ่ง เช่น
พระหน้ขาว สิ่งปูพื้นนี้ ฉัตรช่อลุลายติดกระຈก ชาวบ้านไม่สะอึกกับ
รูปแบบที่แตกต่างหลากหลายและเข้าใจการแสดงออก ที่ต่างกันของ
ความศรัทธาในพระศาสนา

ศูนย์รวมกับชายขอบ

ความแปลกแยกที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมภูมินา นั้น เป็นผลมาจาก
ความพยายามครอบงำของระบบรวมศูนย์อำนาจที่มีศูนย์กลางความเป็นไทย แล้ว
สร้างกรอบเข้าไปกำกับ ให้วัฒนธรรมหลากหลายกลายเป็นวัฒนธรรมเชิงเดี่ยว
โดยอธิบายว่าเป็นการสร้างเอกภาพ ความเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งลักษณะเช่นนี้
ในความเป็นจริง หาได้มีอยู่ไม่ เมื่อสังคมถูกรอบงำ ย่อมทำให้ตัวเองกลายเป็น
คนอื่น (The Others) รู้สึกแปลกแยกในวัฒนธรรมของตน สับสน ขาดความเชื่อมั่น
และทำให้ศักยภาพที่จะสร้างคุณภาพให้กับสังคมของคนลดลง

วิถีทางดังกล่าวนี้เป็นการกำหนดกรอบที่วัฒนธรรมรวมศูนย์กระทำต่อ
วัฒนธรรมชายขอบก่อให้เกิดความอ่อนแอต่อชุมชน ส่งผลกระทบบานต่างๆ
ต่อสังคมตลอดรวมไปถึงเรื่องการศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง และเรื่องศิลปะ ไม่ว่า
จะเป็นทั้งศิลปะแนวประเพณี และร่วมสมัย จะเห็นได้จากความพยายามที่จะ
กำหนดมาตรฐานศิลปะร่วมสมัยแห่งชาติที่จะได้รางวัลหรือฉัตรการทั่วไป
จะสังเกตได้ว่าเป็นแนวเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ ขาดความแตกต่างหลากหลาย
ยิ่งศิลปะแนวประเพณีแล้ว ยิ่งเน้นแนวของส่วนกลาง ในนามของศิลปะแห่งรัฐที่มี
มาตรฐานและแบบอย่างตายตัว มองข้ามวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่อาจมีพลังชีวิต

*อาจารย์พิเศษ ภาควิชาภาพพิมพ์ จิตรกรรม และประติมากรรม คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

และศักยภาพ ที่ซ่อนเร้นอยู่ตามภูมิภาคและชายขอบอย่างน่าเสียดาย กระแสแนวโน้มมาแต่สมัยจอมพล ป. แต่ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นทุนนิยม สร้างอิทธิพลด้วยทุน กำกับศิลปินสถาปนิกให้อยู่ภายใต้พลังอำนาจเงิน โดยปราศจากอุดมการณ์ พลังดังกล่าวนี้ น่ากลัว และน่าวิตกมาก

ล้านนากับภูมิธรรมในอดีต

การตกผลึกทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะพุทธศาสนา ที่เป็นฐานทางภูมิปัญญาของสังคม ก่อให้เกิดภูมิธรรมสร้างสรรค์เป็นวัดวาอารามทั้งดงม จุฬการเจียรนัย อัญมณีที่ประดับไวบนหัวแหวน อาทิเช่น คอยสุเทพ คอยดุง และพระบรมธาตุทั้งหลาย ในลานนาโอบลอมควยธรรมชาติต้นน้ำ พฤษาพันธุ์ชนเผ่าหลากหลาย กระจ่ายกันอยู่ สร้างความหรรหรรุ่มรวยให้แก่ดินแดนลานนาแห่งนี้ ดิน น้ำ ป่า มีสถานภาพของการเป็นวัฒนธรรมที่ร้อยรัดชุมชนเข้าไว้ด้วยกัน...

การส่งเสริมยกย่องให้เห็นคุณค่าของสิ่งเหล่านี้ อยู่ในสายตาของผู้มีอำนาจในสังคม หรือนักเนรมิตโครงการน้อยมาก เพราะเป็นงานที่ทำแล้วมองไม่ค่อยเห็น จำต้องไม่ได้ ฆ่าเป็นตัวเงินกันน้อย วัดวาอารามถูกทอดทิ้ง หรือไม่ก็ถูกปฏิสังขรณ์อย่างผิดๆ ผลงานนภูมิธรรมเด่นๆ หลายชิ้นของล้านนาเสียหายไปกับการซ่อมแซมที่ขาดความเข้าใจอย่างยากที่จะแก้ไขให้กลับคืนมาอย่างเดิมได้ หน่วยงานของรัฐเอง ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญหรือหาได้มีความเข้าใจไปกว่านั้นสักเท่าไร อีกการสร้างโรงแรมเหมือนวัด ก็ยังเป็นประเด็นปัญหาที่ถกเถียงกันอยู่ สังคมยังสับสนว่าถูกหรือผิด เพราะสร้างโดยสถาปนิกผู้ทรงความรู้ ปัญหาเหล่านี้ยังค้างคาใจของผู้คนในท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรม พวกเขาไม่สามารถแสดงความคิดเห็นในการทำประชาพิจารณ์ได้เมื่อถึงคราวที่จะมีส่วนร่วม หรือการต่อรอง ทำให้สังคมตั้งข้อสงสัยว่าโครงการมหาศาลทั้งหลาย ที่เอื้อประโยชน์แก่ผู้มีอำนาจ จะผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด ?

ล้านนากับโลกาภิวัตน์

ล้านนาในบริบทโลกาภิวัตน์นั้น จำเป็นต้องพูดถึงโครงการพืชสวนโลก และเชียงใหม่ไนท์ซาฟารี มหานครมิตกรรมทั้งสองนี้ กล่าวได้ว่าเป็นอหังการของมนุษย์ที่เบียดบังข่มเหงธรรมชาติอย่างโหดเหี้ยม

นักการเมืองผู้มีอำนาจไหลล้นมาเป็นช่องทางในการสร้างและสนับสนุนระบอบของตน บางคนคิดว่าตนเองเป็นคนของโลกสามารถข้ามพรมแดนไปสู่ระดับโลก ผันหุน ผันสินค้าไปสัมพันธ์กับตลาดโลก

แนวมิตรกรรมทั้งสองโครงการ แสดงถึงภูมิปัญญาล้านนาตรงไหน เพียงใด แยกเมืองนักท่องเที่ยวดังต่างประเทศ จะมองเห็นล้านนาหรือไม่ เมื่อไปอยู่ในท่าฟ้าฟาริหรือมหกรรมพืชสวนโลก? อาจเห็นร่องรอยอยู่บ้างที่ตัวสถาปัตยกรรมเช่น หอคำ แต่เป็นเพียงการพราง รูปแบบออกไปจากตัวภูมิปัญญา นำไปจัดวางไว้ในกรอบความคิดที่หลงผิดขาดจุดคิดของงานนี้เสียมากกว่า ชื่อของโครงการทั้งสองก็เช่นเดียวกัน ล้วนเป็นการสื่อสัญลักษณ์ออกทั้งสิ้น หากได้มีความจริงใจที่จะเสนอการเรียนรู้ภายในเกี่ยวกับ ตัว หรือพฤษภษาของสังคมไม่

ถ้าจะพูดกันตรงๆ ก็คือ เป็นโครงการที่มุ่งจะนำเงินมาใช้เท่านั้นเอง

การเรียก ชื่อโครงการ "ราชพฤกษ์" นั้น จะถือได้ว่าเป็นวิถีทางเดียวกับพระราชดำริ"ความพอเพียง" ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เราจะภูมิใจนำขึ้นถวายเพื่อเกิดพระเกียรติพระองค์ท่านละ หรือมีแนวคิดอะไรนอกเหนือไปจาก ความระตำระสาย โกลาหล แอ้อคัยเขียด ฉาบฉวย และสิ้นเปลืองอย่างมหาศาล **ท้ายที่สุดจะลงเอยด้วยความตายของตัวและพฤษภษาอย่างน่าอนาถ**

มรดกทางวัฒนธรรมกับความบันดาลใจ

การใช่มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการสร้างสรรค์ต่อยอดเป็นสิ่งดี ที่ศิลปินและสถาปนิกถือเป็นเป้าหมาย แต่การสร้างสรรค์กับการเลียนแบบนั้น **อยู่คนละขั้ว**

การสร้างสรรค์เป็นกระบวนการสังเคราะห์รูปแบบเดิมมาสู่รูปแบบใหม่ที่มีความต่อเนื่อง แต่การเลียนแบบคือการรอให้นักลงทุนซึ่งคงจะไม่มีในภาพอะไรมากไปกว่าการขึ้นว่ไปตามความพอใจของตนว่าจะเอาอย่างนี้และอย่างนั้น สถาปนิก ก็จะวัดสัดส่วน และรายละเอียดออกมาด้วยสเกล 1 ต่อ 1 เดะ! ไม่ต้องคิดอะไร ทำง่ายได้เร็ว กระบวนการอย่างนี้ที่จะเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยให้ชอบเลียนแบบ "ก๊อปปี" โดยไม่ถือว่าเป็นสิ่งผิด อนุชน นักศึกษารุ่นหลัง เห็นตัวอย่างแล้วก็จะทำตาม เป็นปัญหาของการศึกษาทางศิลปะอย่างกว้างขวาง และปรากฏผลออกมาให้เห็นในสังคมและวงการศิลปะในขณะนี้

ศิลปะร่วมสมัยเป็นองค์กรของรัฐ

ปัจจุบันรัฐก่อตั้งองค์กรทางศิลปะขึ้นมาใหม่เรียกว่า"สำนักงานศิลปะร่วมสมัย" โดยมีเป้าหมายและโครงข่ายงานเหมือนสหประชาการการทำงานขององค์กรรัฐในระดับกรมกองทั่วไป เพื่อการส่งเสริม ศิลปปฏิบัติงานด้านศิลปะภายใต้กรอบกำกับขององค์กรแห่งรัฐ ศิลปะร่วมสมัย เป็นชีวิตทางศิลปะที่ไร้พรมแดน ลอยตัวและเป็นอิสระ ไม่สามารถที่จะ ชี้นำหรือคาดหวัง ให้เป็นอย่างหนึ่งอย่างใด ยิ่งกว่านั้นมันอาจจะ ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมหรือมันหมิ่นเหม่ต่อความขัดแย้ง กับแนวคิดของศิลปะ ตามแบบจารีตก็ได้

คงมีไม่กี่ประเทศที่เอาศิลปะร่วมสมัยไปไว้กับหน่วยราชการ (Government Agency) แต่เมืองไทยเราก็คือเป็นหนึ่งในจำนวนนั้น และหน้าซำยังทราบว่าจะเกิดขึ้นจากการ ผลักดันของศิลปินเอง

แน่นอนที่สุด ศิลปะต้องได้รับการคำจุนอุดหนุนซึ่งหลักๆ ก็คือ งบประมาณ ต่างประเทศเรียกกันว่า National Endowment เป็นการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้ศิลปิน ไปทำงานอย่างอิสระ ในระดับเมืองเรียกว่า City Art Commission เป็นการบริหารจัดการ เกี่ยวกับศิลปะของเมืองภายใต้การสนับสนุนกองทุนจากรัฐ โดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ ศิลปินจะทำอะไร แม้ในสังคมที่มีอิสระและเป็นประชาธิปไตย อย่างสหรัฐอเมริกา ก็ไม่อาจมีความขัดแย้งกันระหว่างพวกหัวอนุรักษ์ กับศิลปินร่วมสมัย แต่สังคมที่มีสิทธิ ในการแสดงออก ย่อมให้โอกาสและเกิดกระบวนการเรียนรู้

สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการตามกระแสอยู่ไม่น้อย ผลงานศิลปะบางชิ้น ที่ไม่เป็นไทย หรือไม่ป็นล้านนา รวมไปถึงงานทางด้านการวิจัยด้วย หากไม่เข้า กรอบนโยบายที่รัฐตั้งไว้ก็อาจจะถูกตัดโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุน ทั้งๆที่ ผลงานอาจสะท้อนความคิดที่ลึกซึ้งถึงความสำคัญของความเป็นมนุษย์ แต่ไม่ได้ สรรเสริญความเป็นไทย ยิ่งเป็นงานเทิดพระเกียรติที่เห็นอยู่เต็มบ้านเต็มเมือง บนถนนราชดำเนิน ทุกสี่แยก และทุกพื้นที่สาธารณะ ล้วนเป็นความรกรุงรังและเทอะ เทอะทะบดบังจนไม่เห็นพระบารมีที่สง่างาม ด้วยความพหุของพระองค์ท่าน ทั้งนี้เชื่อว่า ผู้ที่รักความเป็นไทยและรักในหลวงก็คงไม่ได้เห็นด้วยกับการกระทำเช่นนั้น ของรัฐทั้งหมด อาจจะรำคาญกับความรกรุงรัง ไร้สนิมเหล่านั้นเต็มที แต่ไม่มีใคร จะออกมาพูด ทั้งนี้ยังมีได้พูดถึงงบประมาณที่อาจมากมายมหาศาล

อย่างไรก็ตาม เรื่องศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทยอาจมีกระบวนการ แสวงหา ความหมายที่ต่างไปจากศิลปะร่วมสมัยสากลหรือสังคมอื่น ด้วยความแตกต่างของสื่อ ที่ให้แสดงออกหรือเงื่อนไขของปัญหาแต่อุดมการณ์ของผู้ที่ทำการศิลปะ อย่างต่อเนื่อง

ติดตามความเคลื่อนไหวของโลกและสังคม ข่อมจะมีกระบวนทัศน์(Paradigm) และการใช้วาทกรรม (Discourse) ตามแนวคิดยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) มาใช้วิเคราะห์ให้ทันกับปัญหาของสังคมวัฒนธรรมในปัจจุบัน เป็นสิ่งที่จะหลีกเลี่ยงแทบไม่ได้เลย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง"วิธิตคิด" เพราะเราต่างก็ สามารถมองเห็นโลกกันทั้งใบ ไม่ว่าเราจะอยู่มุมไหนของโลกเรากำลังมีปัญหาร่วมกัน

สรุปว่า การแสวงหาความหมายของศิลปะร่วมสมัยของไทยยุคนี้ มีความเปลี่ยนแปลงให้เห็นอยู่ 2 ประการคือ

1. ความเปลี่ยนแปลงจากภายใน (Internal Change) หรือภายในประวัติศาสตร์ของศิลปะเอง เช่น หลังจากยุคอาจารย์ศิลป์ก้องต๋มมหาวิทยาลัยศิลปากร การทำงานก็ยังยึดรูปแบบและการสร้างผลงานแนว อ.ศิลป์-อ.เพื่อ ใช้สื่อการทำงานอยู่บนพื้นผ้าใบ เป็นศูนย์กลาง มีความรู้ความเข้าใจหลักการทางศิลปะ ทั้งทางประวัติศาสตร์และลัทธินิยม Ism ทั้งหลาย ถือได้ว่าศิลปะสร้างสรรค์ขึ้นอย่างมีหลักวิชาสากล แต่เนื้อหายังมีฐานที่มาจากพุทธศาสนา และปรัชญาตะวันออก

2. ความเปลี่ยนแปลงจากภายนอก (External Change) ศิลปินมีโอกาสไปต่างประเทศมากขึ้น สัมพันธ์แลกเปลี่ยนร่วมแสดงงานกับศิลปินนานาชาติได้เห็นงานที่สะท้อนเรื่องสังคมการเมืองมากขึ้น ศิลปินกลายเป็นนักเคลื่อนไหวทางการเมืองและสังคม ควบคู่การผูกพันตัวเองกับการต่อต้าน ความรุนแรง ความฉ้อฉลในสังคม สิทธิสตรี สิ่งแวดล้อม ชาติพันธุ์ ชนกลุ่มน้อย ฯลฯ ประการนี้ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในสังคม ควบคู่พลังของศิลปะ

กระแสการเปลี่ยนแปลง (Current of Change)

ยุคสมัยทางศิลปะใช้เวลาประมาณ 1 ศตวรรษ ต่อการเปลี่ยนแปลงในยุโรปตะวันตกเช่น สหราชอาณาจักรอังกฤษสมัยวิกตอเรีย ที่ถือกันว่าเป็นยุคของความเข้มงวด และเคร่งครัดกับกฎเกณฑ์นั้น ถ้าใช้เวลา 100 ปีในการเปลี่ยนมาเป็นยุคสมัยใหม่โมเดิร์นนิสม์ ที่ปลดปล่อยกฎเกณฑ์เก่า ๆ ออกไป

สำหรับประเทศไทยนั้นใช้เวลาไม่ถึง 50 ปีหรือประมาณ 2-3 ทศวรรษเท่านั้น กล่าวได้ว่า 30-40 ปีที่แล้ว ศิลปะไม่อยู่ในเรื่องที่จะพูดถึงในสังคมเท่าไร รวมทั้งสื่อทุกประเภทก็ไม่ได้ให้ความสนใจนัก ปัจจุบันมีคอลัมน์ศิลปะในนิตยสารเกือบทุกฉบับ แม้จะไม่มีบทวิจารณ์ศิลปะที่มีคุณภาพเท่าที่ควร แต่ก็เปิดหน้าศิลปะขึ้นถึงให้ข่าวความเคลื่อนไหวในหน้าหนังสือพิมพ์รายวันด้วยซ้ำ งานเปิดนิทรรศการมีเกือบทุกวัน มีแกลลอรี มีการประมูลผลงานศิลปะ ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

มีนักสะสมศิลปะเท่าเทียมกับต่างชาติ ศิลปะเติบโตขึ้นพร้อมกับความเจริญของ เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา บุคคลผู้มีอาชีพทำศิลปะสามารถยึดเป็นอาชีพหลักเลี้ยงตัวได้ในปัจจุบัน ยิ่งกว่านั้นบางคนประสบความสำเร็จเป็นผู้มีชื่อเสียง และได้รับการยกย่องสรรเสริญ ต่างไปจากเมื่อ 30 ปีก่อน ซึ่งภาพเขียนของศิลปินใหญ่ยังถูกกริดถูกลูกทาส ได้รับความเสียหาย แต่ภายหลังไม่นานศิลปินท่านนั้นก็ได้รับการเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ

หลายต่อหลายศิลปินอาวุโสของไทย ต่างก็ไปศึกษาและใช้ชีวิตในต่างประเทศ แต่ผลงานก็ไม่ได้เปลี่ยนไปตามอิทธิพลและกระแสเหล่านั้น หากแต่ยังคงดำรงลักษณะพิเศษ ทั้งบุคลิกแห่งตัวเองและแห่งชาติ

ศิลปะไทยแบบจารีตประเพณี ที่ได้รับการยกย่องว่ามีเอกลักษณ์และยิ่งใหญ่เพียงใดนั้นก็หาได้เกิดขึ้นเองโดยไม่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอื่นเลยไม่ ศิลปะไทยในอดีตหยิบยืมผสมผสานกับเพื่อนบ้าน และวัฒนธรรมภายนอกมาโดยตลอด ณ วันนี้ ศิลปะร่วมสมัยของไทยก็เช่นเดียวกัน มีผลงานไปแสดงอยู่ต่างประเทศ และศิลปินไทยก็ได้ข้ามไปมีบทบาทเคลื่อนไหวในเวทีโลกอยู่เป็นจำนวนไม่น้อย ส่งผลให้เกิดประสบการณ์ และแนวคิดใหม่ๆ ความหลากหลายอันเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเติบโตทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ก่อนที่อิทธิพลหรือลัทธินิยมใดๆ จากภายนอกจะเข้ามา หรือเข้าได้ถึงนั้น เงื่อนไขภายในจะต้องอยู่ในภาวะที่พร้อมจะรับ

มีสิ่งที่มาจากภายนอกมากมายหลายอย่างที่ไม่สามารถเติบโตได้ในสังคมไทย ซึ่งอาจไม่ใช่เรื่องศิลปะอย่างเดียวแต่เป็นเรื่องความรู้ ความคิด วิชาการ ที่มากับกระแสนิยมตะวันตก บางเข้ามาเป็นอุดมการณ์ที่ครอบงำ หรือบีบบังคับ บางเข้ามามีตรรกะ และกดดัน จนเชื่อกันว่าถ้าจะจะไม่ทันการณ์ ทั้งหมดนี้เป็นตัวเร่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนเร็ว ยิ่งคุณลักษณะแบบไทย ที่ถูกมองว่า มีการประสานสูง มีธรรมชาติที่จะโอนอ่อน ปรับเปลี่ยน ถ้ามารแรงก็จะหลอ ยอมรับ อดทน กระแสดังกล่าวนี้นี้มีตั้งแต่รัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ต่อเนื่องกันมาแล้ว ดังนั้นการกล่าวถึง "ลักษณะเฉพาะ" ไม่ว่าจะหมายถึงอะไรก็ตาม ก็คือลักษณะเฉพาะ ที่มาจากภายนอก

ประเทศไทยมั่งคั่งไปด้วยศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรทางกายภาพ และจิตวิญญาณ ถือว่าเป็นประเทศที่โชคดีประเทศหนึ่งของโลก แต่ขณะเดียวกัน ปัจจุบัน กำลังได้รับการคุกคามทั้งทางจิตวิญญาณและกายภาพ หากไม่สังวร และตระหนักถึงความเสียหาย ปลอมโยให้การคุกคามขยายตัวมากขึ้นจนสุดที่จะรับมือได้ ขอมเกิด หายนะต่อประเทศไทยในอนาคต

สถานภาพทางวิชาการและงานวิจัย

รายงานผลการวิจัยศึกษาในหัวข้อศิลปวัฒนธรรมในภาคเหนือช่วง 10 ปี ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ(สวช.) มีผลงานรวมแล้ว 174 ชิ้น จำแนกเป็นงานวิจัย 48 ชิ้น เป็นหนังสือไทย 31 เล่ม อังกฤษ 2 เล่ม รวม 33 เล่ม เป็นวิทยานิพนธ์ไทย 33 อังกฤษ 2 รวม 35 ชิ้น บทความไทย 36 อังกฤษ 22 รวม 58 ชิ้น รวมทั้งสิ้น 174 ชิ้นงาน ในช่วง 10 ปี (ถือว่ามีความเคลื่อนไหวค่อนข้างมาก ทางวิชาการศิลปะในภาคเหนือ)

จากการตรวจสอบฐานข้อมูลพบว่า มหาวิทยาลัยมหิดลและมหาวิทยาลัยนเรศวรเป็นสองสถาบันที่มีจำนวนงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ในด้านศิลปวัฒนธรรมภาคเหนือมากที่สุด ประเภทงานวิจัย คือ ด้านสถาปัตยกรรม ดนตรี การละเล่น วรรณกรรม ดำนาน และงานหัตถกรรม เรื่องผ้าทอพื้นบ้าน และงานหัตถกรรม เป็นหัวข้อศึกษา ขอดนิยมนที่สุด งานวิจัยที่พบจำนวนชิ้นน้อยที่สุดคือ งานด้าน จิตรกรรม ประติมากรรม ยิ่งกว่านั้นงานวิจัยเหล่านี้ทั้งหมดล้วนใช้ทฤษฎี และวิธีวิทยาตามแนววิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์แทบทั้งสิ้น

ในสถานการณ์เช่นนี้เรียกขานกันว่า อาการขาดดุลภาวะทางวิชาการ

ปัญหานี้กำลังเป็นโจทย์ข้อใหญ่ทางวิชาการด้านศิลปะที่จะต้องอภิปรายกัน อย่างหนักหน่วงให้พบทางออกกันต่อไปว่าการวิจัยทางทัศนศิลป์นั้นควรมีวิธีวิทยา การวิจัยศึกษา เฉพาะสาขาของตนเองอย่างไร ?

ความจริงมีความพยายามของนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้โต้เถียงกันมาแล้วไม่น้อย บางทีเสนอให้กลับไปตั้งคำถามพื้นฐานกันใหม่ว่า Research "วิจัย" ในงานศิลปะนั้นหมายถึงอะไร ?

การพูดถึงเครื่องมือ (Tool) ภาษา(Language) วินัย(Discipline) การทำงาน ใน หรือนอกสตูดิโอ นั้นมีกระบวนการอย่างไร เหมือนกับการค้นคว้าในแลป ทางวิทยาศาสตร์หรือไม่ ? และจำเป็นต้องมีคำอธิบายด้วยศัพท์ภาษาใหม่ในกรอบ ของ "วิธีวิทยาศิลปะ" Art Research Methodology ที่ต้องสร้างใหม่อย่างไร?

ฟังดูแล้วก็ยังเป็นภารกิจที่ยากและหนักหนาอยู่ จนบางคนบอกว่า ปลดปล่อยศิลปินทำงานของเขาไปดีกว่า

ประเด็นคำถามยังมีต่อไปว่า วุฒิการศึกษาทางจิตรศิลป์ไม่ว่าประเทศไทย หรือในสหรัฐอเมริกาต่างก็จัดการศึกษาไปสิ้นสุดที่ MFA ศิลปะมหาบัณฑิต ป.โท เมื่อศิลปะได้ถูกทำให้เป็นวิชาการ มีสถาบัน ดังนั้น การศึกษาจิตรศิลป์สมควร พัฒนาไปสู่วุฒิสถาบัน ป.เอก ด้วยหรือไม่ ? หลักสูตรควรเป็นอย่างไร ? ใครเป็นผู้สอน ?

อย่างไรก็ตาม คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้จัดสัมมนาทางวิชาการ หัวข้อ "การสร้างกระบวนการวิจัยในการสร้างสรรค์ศิลปะ" ณ ห้องประชุม โรงแรมโลตัส ปางสวนแก้ว เชียงใหม่ 2549 ก่อให้เกิดการตื่นตัวที่นำติดตามและสนับสนุนให้มีกิจกรรมเช่นนี้ต่อเนื่องไป

บรรณานุกรม

- การสร้างกระบวนการวิจัยในการสร้างสรรค์ศิลปะ: เอกสารการสัมมนาทางวิชาการ. 2549.
จัดโดย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2549
ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว เชียงใหม่. เชียงใหม่: คณะวิจิตรศิลป์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วัฒนะ วัฒนาพันธุ์. 2007. "3 วิถีวัฒนธรรมสู่ลันนา (Three Passages to Lanna)." *FINE ART*
4, 28 (January) : 77-83.
- ศิลปะ 3 ช่วงเปลี่ยนผ่าน (Three Passages to Lanna): คู่มือภัณฑารักษ์ 3 ศิลปินลันนา.
2549. จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ วันที่ 21 ธันวาคม 2549 - 6
มกราคม 2550 ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ:
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- อภิญา พู่ทองสกุล และวัฒนะ วัฒนาพันธุ์. 2550. ศิลปวัฒนธรรมในภาคเหนือ: โครงการ
ประเมินและสังเคราะห์สถานภาพองค์ความรู้การวิจัยวัฒนธรรม ในประเทศไทย.
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- Deal, Joe. 2005. "A Question of Degree: Research in Art+Design." *RISDviews* 16, 3
(Spring): 12-15.
- Howard, Michael C., Wattana Wattanapun, and Alec Gordon, eds. 1998. **Traditional
Tai Arts in Contemporary Perspective.** Bangkok: White Lotus.
- Phillips, Herbert P. 1991. **The Integrative Art of Modern Thailand.** Berkeley,
Calif.: Lowie Museum of Anthropology, University of California at Berkeley.

หอคำหลวง
ในงานพิธีสวนโลก เชียงใหม่

การจำลองและคิดแปลงอาคารทางศาสนา
ภายในโรงแรม คาราเทวี เชียงใหม่

วิหารวัดโหล่หินจำลอง
อำเภอเกาะกา จังหวัดลำปาง
ภายในโรงแรม คาราเทวี เชียงใหม่

สถาปัตยกรรมพม่า แบบมณฑล
ภายในโรงแรม คาราเทวี เชียงใหม่